

О'ZBEKISTONDA SUD TIZIMI VA HUQUQ

*Faxriddin Turayev Egamberdiyevich
Shaxzod Yaxshiboyev Abdurashidovich
Qashqadaryo viloyati Qarshi shahridagi IIV
Qashqadaryo akademik litsey
Huquqshunoslik fani o'qituvchisi va yetakchisi
+998971459228
+998991330322*

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada Yangi O'zbekistonni barpo etishda amalga oshirilayotgan bir qator muhim islohotlar shu jumladan sud-huquq tizimidagi yangiliklar va Sud – zimmasiga davlat hokimyatining bo'g'inlaridan biri – Sud hokimyatini amalga oshirish yuklangan organ ekanligi haqida ma'lumotlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: *Sud hokimiyati, demokratik islohotlar, “bir sud – bir instansiya”, elektron sud, appelyatsiya, Konstitutsiya va qonunlar.*

KIRISH

Bugun yurtimizda tarixan qisqa fursatda ya'ni o'z milliy mustaqilligimizga erishganimizdan buyon butunlay yangicha va shu jumladan o'ziga xos bo'lgan bir qator islohotlar ishlab chiqilayotgani va amalga tadbiiq qilinayotganligini aytishga tom ma'noda to'la haqqimiz bor. Bu kabi amalga oshirilayotgan islohotlardan ko'zlangan bir muhim maqsad bu – fuqarolarning qonun oldida tengligi, insonparvarlik, adolatlilik, qonun ustuvorligini ta'minlashga qaratilgandir.

Shu asnoda, Prezidentimizning 2020 – yil 29 – dekabr kuni Oliy Majlisga navbatdagi Murojaatnomasida yurtimizda qonun ustuvorligini ta'minlash va sudhuquq tizimini takomillashtirish masalalariga alohida to'xtalib, erishilgan natijalar va kelgusidagi vazifalar haqida to'xtalib o'tganligi ham bir isbotdir. Prezidentimiz ta'kidlaganlaridek, oxirgi 4 yil davomida sud-huquq sohasini isloh qilish borasida 40 dan ortiq qonun, farmon va qarorlar qabul qilinganligini, adolat va qonun ustuvorligini ta'minlashda sud hokimiyati hal qiluvchi o'rinni egallashini, bu borada qilinishi lozim bo'lgan ishlar talaygina ekanligi davr taqozosidir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Mening fikrimcha, murojaatnomada sud sohasida amalga oshirish zarur bo'lgan bir qator vazifalar sud hokimyatining chinakam mustaqilligini ta'minlashga, uning nufuzini oshirib borishda fuqarolarning huquq va erkinliklarini har tomonlama ishonchli himoya qilishda yangi bir davrni boshlab berishi shubhasiz. Sud (slavyanacha so'z bo'lib — “ish” degan ma'noni bildiradi.) — odil sudlovni amalga oshiruvchi

davlat organi hisoblanib, muayyan davlatning qonunlariga asosan protsessual tartibda jinoiy, fuqarolik, ma'muriy va boshqa toifadagi ishlarni hal qiladi.

Ayrim shaxslar o'rtasida, ular bilan davlat idoralari, korxonalar, muassasa, tashkilot ma'muriyati, jamoat birlashmalari o'rtasida mulkiy va nomulkiy nizolarni, qonunbuzarliklarga doir ishlarni ko'rib chiqadi. Fuqarolarning huquq va erkinliklarini yoki yuridik shaxs hisoblangan har qanday turdagi korxonalar, muassasalar, tashkilot huquqlari va qonun bilan qo'riqlanadigan manfaatlarini himoya qiladi. Sud tizimi hozirgi O'zbekiston hududida davlatchilikka xos ko'p asrlik tarixga ega.

Sud faoliyatini qadimdan xalq madaniyati, an'analari va ma'naviy negiziga asoslanib, obro'-e'tiborli, katta hayotiy tajribaga ega bo'lgan kishilar amalga oshirishgan. Ular chiqargan qarorlar har qanday shubhadan xoli va barcha uchun majburiy hisoblangan. O'zbekistonda qariyb o'n uch asr davomida shariat qonunlariga amal qilgan qozilik sudi hamda xalq urf-odatlarini va an'alariga suyanib qaror qabul qilgan biylar sudi mavjud bo'lgan.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Sud hokimiyati hozirgi asoslarga ko'ra boshqa ikki: Qonun chiqaruvchi va Ijro hokimiyatidan alohida faoliyat yuritadi. Buning isboti sifatida Konstitutsiyamizga e'tibor qaratadigan bo'lsak, Konstitutsiyamizning 106-moddasida "O'zbekiston Respublikasida sud hokimiyati qonun chiqaruvchi va ijro etuvchi hokimiyatlardan, siyosiy partiyalardan, boshqa jamoat birlashmalaridan mustaqil holda ish yuritadi" – deb keltirib o'tilgan. Shuningdek, qonunda belgilangan hollardan tashqari, hamma sudlarda ishlar ochiq ko'riladi.

Ishlarni yopiq majlisda ko'rib chiqishga faqat qonunda belgilangan hollarda yo'l qo'yiladi. O'zbekiston Respublikasida sud ishlarini yuritish o'zbek tilida, qoraqalpoq tilida yoki muayyan joydagi ko'pchilik aholi so'zlashadigan tilda olib boriladi. Sud ishlari yuritilayotgan tilni bilmaydigan ishda ishtirok etuvchi shaxslarga tarjimon orqali ish materiallari bilan to'la tanishish, sud harakatlarida ishtirok etish huquqi va suda ona tilida yoki ular biladigan boshqa tilda so'zlash huquqi ta'minlanadi. Bundan ko'rinib turibdiki, sud ishlarini yuritishning har qanday bosqichida malakali yuridik yordam olish huquqi kafolatlanadi.

Sudning faoliyati qonun ustuvorligini, ijtimoiy adolatni, fuqarolarning tinchligi va totuvligini ta'minlashga qaratilgan. Mamlakatimizda sud hokimiyatining konstitutsiyaviy huquqiy maqomi, tuzilishining qonuniy asosi O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va shu jumladan O'zbekiston Respublikasining "Sudlar to'g'risida"gi qonuni va tegishli boshqa qonun hujjatlari bilan belgilanadi.

Shuningdek O'zbekiston Respublikasida demokratiya umuminsoniy prinsiplarga asoslanganligi, unga ko'ra inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni, qadr-qimmatini va boshqa daxlsiz huquqlari oliy qadriyat deb belgilanganligini hisobga olib, har bir inson huquq va burchlarini belgilash va unga qo'yilgan jinoiy aybning qanchalik darajada

asosli ekanligini aniqlash uchun to'liq tenglik asosida uning ishi oshkora va adolat talablariga rioya qilingan holda mustaqil va xolis sud tomonidan ko'rib chiqish huquqiga ega ekanligi Inson huquqlari Umumjahon deklaratsiyasining 10 – moddasida va O'zbekiston Respublikasi qo'shilgan boshqa xalqaro huquq hujjatlarida mustahkamlangan.

Shuni ham ta'kidlash lozim, sudyalalar uchun belgilangan ma'lum talablar doirasida ular uchun faoliyati davomida ba'zi majburiyatlar qo'yilgan. Misol uchun, sudya sud hokimiyatining sha'ni va mustaqilligini mo'tabar tutishi, halol va beg'araz bo'lishi, qonunga rioya etishi va fuqarolarning huquqlarini hurmat qilishi, o'zining sudyalik lavozimi nufuzidan shaxsiy manfaatlari yoki boshqa shaxslarning manfaatlari yo'lida foydalanishdan o'zini saqlashi, huquq sohasida o'zining kasb malakasini oshirib borishi, shaxsiy hayotda yuksak axloqiy qoidalarga amal qilishi, har bir sudyaning konstitutsiyaviy normalar va qonunlarga, "Sudyalarning odob – axloq kodeksi" qoidalariga rioya qilishini, talab etiladi.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash mumkinki, hozirgi kunda Yangi O'zbekistonning yangi qiyofasi puxta o'ylangan, aniq madsadli va strategik islohotlar natijasida jahon maydonida o'z munosib o'rniga ega bo'layotgan davlatlar qatoridadir. Ishonamizki, Yangi O'zbekiston jahon maydonida har qachon ham har tomonlama kuch-qudratli, salohiyatli va tinch – farovon mamlakatga aylanadi. Shu o'rinda Prezidentimiz Shavkat

Mirziyoyev aytganidek: "Bugungi kunda biz erishgan eng muhim natija ham aslida shu – demokratik islohotlarimizdir". Qo'shimcha qiladigan bo'lsak, bugungi kunimizni raqamlashtirilgan texnologiyalarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi, shunday ekan nafaqat sud-huquq tizimidagi, balki barcha jabhadagi islohotlar bilan bir qatorda raqamlashtirish ham ma'lum ma'noda keng imkoniyatlar va qulayliklar yaratadi. Ya'nikim, bu orqali sudhuquq sohasini ham anchayin isloh qilish va korrupsion holatlarni oldini olish ham mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. "Sud-huquq tizimini yanada isloh qilish, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish kafolatlarini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risidagi" prezident farmoni.
2. 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi sud tizimi tuzilmasini tubdan takomillashtirish va faoliyati samaradorligini oshirish choratadbirlari to'g'risidagi" farmoni.
4. Sud va huquqni muhofaza qiluvchi organlar fan-darsligi. (Toshkent-2020).